

FREUD I LES DONES

Josep Maria SÁNCHEZ RIPOLLÈS.

Parlarem en primer lloc de les relacions que va tenir Sigmund Freud amb la senyora Lou Andreas Salomé. Sobre aquesta interessant figura femenina sabem moltes coses; en gran part perquè deixà coses escrites, com, per exemple, unes memòries sobre Nietzsche (*Friedrich Nietzsche in seinen Werken*. 1894) i una espècie de diari en què reflecteix els dies passats a Viena molt a prop de Freud.

En 1882 Nietzsche es troba a Roma. Acabava de publicar la seva *Gaia Ciència* i està enamorat perdut de la jove russa Lou, la qual era molt atractiva i intel·ligent. En farà, d'ella, la confident dels seus pensaments filosòfics més secrets.

Aquest amor, el més seriós del filòsof, acabà malament: rivalitat d'un amic seu, Paul Rée; intrigues de la germana de Nietzsche, per pura gelosia, etcètera. Tot plegat motivà que Nietzsche es distanciés de Lou Salomé i que per a aconseguir oblidar-la se n'anés a Itàlia, on no va poder ésser feliç: "aquell hivern fou el pitjor de la meua vida".

Lou havia nascut a Sant Petersburg el 1861 i morí a Göttingen en 1937. Després de ser rebutjada als 21 anys per Nietzsche, menà una vida —en paraules del poeta Rilke— completament aliena a tota convenció social. Com hem dit, escrigué un llibre sobre Freud titulat "En l'escola de Freud" (*In der Schule bei Freud*), en què relata les seves vivències a Viena entre 1912 i 1913, quan hi anà per tal d'estudiar la psicoanàlisi molt en contacte amb Freud. Acabà per iniciar amb el mestre una estreta relació d'amistat. En realitat, el primer contacte amb Freud ja havia tingut lloc en 1895, any en què Freud i el seu amic el doctor Breuer havien publicat els seus coneguts estudis sobre la histèria. Les primeres descripcions de Freud motivaren que Lou escrivís un diari titulat *Lebensrückblick*. Hi reflecteix moltes de les seves impressions vitals, sovint farcides de contradiccions internes, les quals la van projectar a interessar-se per la psicologia profunda de Freud.

L'octubre de 1912 arribà Lou a Viena, acompanyada d'una amiga que es deia Ellen Delp —l'havia coneguda uns mesos abans. Hi anà amb la intenció d'assistir al curs que donaria aquells dies Freud sobre psicoanàlisi, els

dissabtes a la tarda, a la Clínica Psiquiàtrica. També desitjava freqüentar les reunions que dirigia Adler, que en aquell moment ja estava clarament enfrontat a Freud, el qual tenia un aspecte més envellit i cansat que en els dies del congrés de Weimar; ell mateix m'ho va comentar en fer junts part del trajecte de retorn a casa. Potser era l'actual enfrontament amb Stekel.

Creiem que aquesta i altres impressions que ara exposarem, estretes de la seva obra "En l'escola de Freud", són interessantíssimes per a conèixer la personalitat de Freud. Les redactem seguint un ordre cronològic, tenint sempre present que es tracta d'una selecció d'aquelles que, a mi, m'hi han semblat més oportunes.

30 d'octubre de 1912. "Freud em va fer seure al seu costat i em va dir quelcom de molt falaguer. Durant la discussió vam intercanviar algunes observacions en veu baixa. En el descans he conversat amb ell i amb el doctor Federn, el qual defensava la teoria d'Adler referent al sentiment d'inferioritat del nen."

2 de novembre de 1912. "Les controvèrsies del moment es veuen afavorides pel fet que Freud no perd cap oportunitat de pronunciar-se sobre els dissidents."

4 de novembre de 1912. Freud va escriure una carta a Lou en què es referia al fet que aquesta li havia comunicat que assistia a les reunions d'Adler. L'hi deia taxativament que estava completament prohibit als metges assistir als cursos d'Adler, però que "no m'ha passat pel cap, estimada senyora, imposar-li, a vostè, aitals condicions. Només li demano que no mencioni allí la seva presència entre nosaltres i viceversa."

10 de novembre de 1912. Torna Freud a enviar-li una carta: "Si ho he entès correctament, sembla que vostè desitja entrevistar-se amb mi. Fa temps que jo ja li hauria proposat... No sé pas si els seus costums li permeten una discussió passades les deu de la nit; el meu temps lliure no comença pas abans. Si es decideix a fer-me l'honor d'una visita en hora tan avançada, em comprometo amb molt de gust a acompanyar-la fins a casa seva... Ahir la vaig trobar a faltar a l'hora de classe. Tinc el mal costum de dirigir la meva exposició a alguna persona concreta d'entre els meus oïdors, i no vaig deixar de fixar-me, com a fascinat, en el seient buit que havien reservat per a vostè."

2 de novembre de 1912. "Ellen i jo hem anat a la conferència que Adler donava a l'Associació Mèdica. Hi vam riure molt per tot el que hi succeí. En acabar, anàrem a un cafè, on Adler s'ha mostrat amable i divertit. Només he pogut parlar seriosament amb ell durant el trajecte fins al cafè, però no he aconseguit situar-lo realment".

13 de novembre de 1912. "He tornat a casa amb Tausk i Federn. Hem parlat de Freud. Hi ha moltes coses que m'agraden de la imatge externa de Freud: especialment la seva forma de desplaçar-se quan, per exemple, entra a classe lliscant una mica de costat; jo diria que això conté un desig de soledat...; especialment quan, per sobre d'aital gest, hom hi contempla el seu cap i el seu esguard serè, intel·ligent i poderós".

19 de novembre de 1912. "En les discussions no intervinc mai, llevat que no hi pugui retenir-me."

20 de novembre de 1912. "Cada cop em trobo més còmoda i bé entre els qui envolten Freud, ja sigui perquè hi ha quelcom que prové d'ell, o pel tipus de treball".

8 de desembre de 1912. "He fet una visita a Freud el diumenge a la tarda. Fou molt agradable, ja que vam poder parlar de tots aquells aspectes en què jo em pensava que hi hauria divergències entre nosaltres dos, i vaig comprovar que estem més d'acord del que sembla. És molt diferent veure com treballa i pensa Freud que conèixer-lo a través de la lectura de les seves obres malgrat que la seva personalitat estigui clarament reflectida en els seus llibres."

11 de gener de 1913. "Passades les vacances, Freud ha començat la primera sessió, davant dels nombrosos invitats, amb el relat d'un conte. Em va saber greu de no haver fet venir Ellen".

15 de gener de 1913. "Conferència de Freud sobre la màgia. M'ha promès passar-me les galerades".

25 de gener de 1913. "Té raó Freud quan busca la unitat dels processos psíquics en la sexualitat, entesa com allò en què, en última instància, ens mostrem més personals".

2 de febrer de 1913. "La tarda de diumenge, fins a fer-se fosc, a casa de Freud. Aquest cop amb una conversa molt més personal. M'ha parlat de la seva vida; jo li he promès de portar-li fotografies en la pròxima

ocasió...Freud em preguntà per què m'he dedicat tant de ple a la psicoanàlisi.”

3 de febrer de 1913. “Parla Freud sobre el camí que el va conduir cap a la sexualitat infantil”.

8 de febrer de 1913. “Quan no acompanyo Freud, ens diverteixen a Tausk i a mi sentir, en retornar-ne, els comentaris dels qui es dirigeixen a les seves cases.

En el que respecta als meus germans –sobre els quals també em va preguntar coses Freud durant la nostra conversa-, he de dir que les circumstàncies van fer que fossin molt més grans que jo... Solament es van produir entre els meus germans i jo aquelles escenes que després, en anar-me'n jove encara a l'estranger, em van fer contemplar el món com a poblat de germans.

El diumenge a la tarda vaig tornar a parlar d'aquestes coses amb Freud... Fou molt bonic arribar cap al tard a la Syringgasse portant flors de Freud; obriren la porta els dos fills de Tausk, i vam col·locar el ram de roses en aigua”.

12/13 de febrer de 1913. “El dijous vaig anar un cop més a sopar amb Freud. No m'acompanyà a casa fins passats dos quarts de dues.

Freud actua plenament convençut quan surt al pas de Tausk amb tanta vehemència... És cert que Freud suporta malament la presència al seu costat d'una personalitat independent, en especial si posseeix un fort temperament agressiu.

Al llarg d'una exposició en què Otto Rank parlava sobre els regicides, Freud em va escriure damunt del seu foli la següent observació: R. resol l'aspecte negatiu del seu amor filial a través d'aquest interès per la psicologia regicida; això és el que el fa ésser tan fidel”.

23 de febrer de 1913. “Diumenge a casa de Freud. M'hi va relatar una fantasia que encara no ha escrit, motiu pel qual tampoc jo l'escriuré, sobre el significat de la mort del pare per al conjunt de l'evolució de la civilització fins als nostres dies. Mai no havia conformat res tan ple de riquesa espiritual, hi va posar més del que té costum de permetre's. Després vam parlar també de la seva actitud defensiva davant la filosofia pura... A continuació tocàrem el tema de la malenconia que la vida aporta en

experimentar la falta creixent d'eufòria, i el del seu horror davant el 'poema de la vida' que segurament acaba de llegir en les composicions de Nietzsche.

2 de març de 1913. Carta de Freud a Lou en la qual li exposa que va sentir molt no veure-la per classe el dissabte: "hom va sostreure el meu centre d'atenció i vaig parlar amb inseguretat... Vostè ens amoixa, a nosaltres que estem sempre temptats de queixar-nos de la gent..., de tal manera que ens assalta la temptació de no acceptar tants de moixaines per a no veure'ns-en després privats."

"No he pogut assistir a l'última classe de Freud, que era potser la més bella de tot l'hivern: estava al llit, amb febre. Més tard he rebut una carta molt amable de Freud a propòsit d'una discreta correspondència de notes que hi va haver entre tots dos durant la conferència del dimecres."

12/14 de març de 1913. "Un cop Tausk va concloure la seva exposició, ens vam dirigir amb rapidesa a l'associació; m'hi vaig avançar sola perquè Freud m'esperava al carrer; hi pujàrem plegats.

El divendres vaig ésser invitada a casa de Freud, el qual em parlà a bastament sobre tot el que feia referència al problema de Tausk; ho va fer molt bé i amb tendresa. Em va retenir molta estona, fins al punt que cap a la una em va llegir i comentar el treball que acabava d'enllestir per a la revista Scientia. Es tracta d'un resum de les possibles aplicacions de la psicoanàlisi en els terrenys científics, teòrics i pràctics. Em va acompanyar a casa cap a dos quarts de tres."

2 d'abril de 1913. "Ha arribat l'últim dels meus dimecres. Quan vaig descendir de la conferència acompanyada de Freud, m'invità, rient, a visitar-lo el pròxim diumenge. Em preguntà, al temps que es retornava cap als qui ens seguien, si no creia que devia escenificar un comiat."

6 d'abril de 1913. "Diumenge va tenir lloc la meva darrera visita a Freud. Prenent el te, vam parlar de la diferència que hi ha entre les anomalies que poden arribar molt lluny i les neurosis... Més tard, al seu despatx, sobre el conflicte entre teràpia i recerca. En efecte, els malalts són un material commovedor, en el sentit que proporcionen al metge nous coneixements.

En anar-me'n amb un ram de roses, em vaig alegrar d'haver-me'l trobat en el meu camí i d'haver pogut viure aquest encontre com a quelcom destinat a canviar la meva vida."

Per acabar aquesta exposició, sempre incompleta, que es refereix a l'actitud de Freud amb les dones, passo a transcriure alguns paràgrafs d'algunes cartes que s'intercanviaren Freud i la seva promesa, una jove jueva de Hamburg que es deia Marta

Bernays, la qual malgrat la oposició dels seus pares es convertí amb el temps en la seva esposa. Freud la conegué en 1882. Era, segons el millor biògraf de Freud, Ernest Jones, delicada, pàl·lida, petita però de formes gracioses. Havia nascut en 1861 al si d'una distingidíssima família jueva de Hamburg; el pare era rabí.

19 de juny de 1882. "(...) Temeraria que tot pugui haver estat només un dolç somni del que no m'agradaria despertar. Els meus amics, però, em diuen que és veritat. I, fins i tot, em sento tan capaç de recordar els detalls més agradables i els més misteriosos encisos que no puc considerar-los com a fruit d'una fantasia onírica... És meva; meva la noia a qui temia cortejar..."

14 de juliol de 1882. "La teva graciosa carta, en què m'autoritza d'anar en pelegrinatge fins als teus bells ulls, m'ha fet sentir immensament feliç..."

17 d'agost de 1882. "Si em permetes una petició, et prego que comparteixis amb mi qualsevol infortuni... Si això pot ésser considerat egoisme, cal pensar que l'amor -després de tot- només pot ésser així."

13 de maig de 1886. "Fa dos dies va venir a veure'm un metge americà que pateix trastorns nerviosos aguts. És un cas molt complicat... com a conseqüència de la seva relació matrimonial amb la seva bella i interessant esposa, de la qual també hauré d'ocupar-me... Em va semblar cosa de bruixeria el fet que, en les dues ocasions en què ella va venir, la teva fotografia, que sempre havia estat col·locada fermament al seu lloc, caigués a terra des de la meua taula de treball."